

УДК 342.9: 351.811.123.1: 339.564 (477)

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Калниш Д.О.

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
kalnysh_dmytro@ukr.net*

У статті досліджуються теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання здійснення експортно-імпортних операцій в Україні. Надано визначення основних категорій – «експортно-імпортні операції в Україні» та «адміністративно-правове регулювання здійснення експортно-імпортних операцій». Зазначаються особливості та наводиться низка пропозицій щодо підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання здійснення експортно-імпортних операцій в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, експортно-імпортні операції.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ В УКРАИНЕ

Калныш Д.О.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
kalnysh_dmytro@ukr.net*

В статье исследуются теоретико-правовые основы административно-правового регулирования осуществления экспортно-импортных операций в Украине. Даются определения основных категорий – «экспортно-импортные операции» и «административно-правовое регулирование осуществления экспортно-импортных операций». Указываются особенности и ряд предложений, направленных на улучшение эффективности административно-правового регулирования осуществления экспортно-импортных операций в Украине.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, внешнеэкономическая деятельность, экспортно-импортные операции.

THEORETICAL AND LEGAL BASES OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE IMPLEMENTATION OF EXPORT-IMPORT TRANSACTIONS IN UKRAINE

Kalnysh D.O.

*Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine
kalnysh_dmytro@ukr.net*

As of today, foreign economic activity is becoming one of the most important elements of the Ukrainian economy. The implementation of this activity requires proper legal regulation by the state. At the same time, Ukraine's integration into the world economic space requires new approaches to scientific support of the application of the current legislation of Ukraine, the procedure for its adaptation to the norms of international law, in particular, the norms and rules of the World Trade Organization and the rights of the European Union. The implementation of foreign economic activity is the subject of legal regulation of many branches of the law of Ukraine. At the same time, taking into account the principle of sovereignty of the people of Ukraine (the independence of Ukraine in the implementation and regulation of foreign economic activity) and the presence of public interest in its results, in our opinion, administrative law is the leading branch of law that regulates this activity. At the same time, the administrative and legal regulation of the implementation of export-import operations as an integral part of foreign economic activity in Ukraine is not sufficiently highlighted in recent studies and publications, therefore the coverage of the theoretical and legal basis of the administrative and legal regulation of the implementation of export-import operations is the purpose of this publication. The article studies the theoretical and legal bases of administrative and legal regulation of the implementation of export-import transactions in Ukraine. The definitions of the main categories are given: "export-import transactions" and "administrative and legal regulation of the implementation of export-import transactions". The author came to a conclusion about the importance of the administrative and legal regulation of the implementation of export-import transactions. The analysis of recent researches and publications has been carried out. Specifics and a number of proposals aimed at improving the efficiency of administrative and legal regulation of the implementation of export-import transactions in Ukraine are indicated. In general, Ukraine should: 1) implement specific measures aimed at improving the quality of public administration in the field of foreign economic activity; 2) taking into

account foreign experience, the adaptation of domestic legislation to the norms of international law, the administrative and judicial mechanisms for their application, should be completed; 3) deepening the cooperation of lawyers and economists; 4) a mechanism for the effective use of legal remedies for the protection of national commodity producers and the development of exports provided for in the rules and regulations of the World Trade Organization and the law of the European Union; 5) codified normative and legal regulations regulating the procedure of export-import transactions in Ukraine etc.

Key words: administrative and legal regulation, foreign economic activity, export-import transactions.

На сьогодні зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших елементів економіки України. Здійснення цієї діяльності потребує належної правової регламентації з боку держави. При цьому інтеграція України у світовий економічний простір вимагає нових підходів до наукового забезпечення застосування чинного законодавства України та порядку його адаптації до норм міжнародного права, зокрема норм і правил Світової організації торгівлі та права Європейського Союзу.

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності є предметом правового регулювання багатьох галузей права України. Водночас з огляду на принцип суверенітету народу України (самостійність України під час здійснення та регулювання зовнішньоекономічної діяльності) [1] і наявність публічного інтересу в її результатах, на нашу думку, адміністративне право є провідною галуззю права, яка здійснює регулювання цієї діяльності.

Адміністративно-правове регулювання здійснення зовнішньоекономічної діяльності є складовою частиною публічного адміністрування у сфері економіки [2, с. 403]. Нормами адміністративного права України встановлюються правові режими зовнішньоекономічної діяльності; повноваження суб'єктів владних повноважень із регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні; засади податкового та митного регулювання; підстави й порядок застосування актів тарифного та нетарифного регулювання, ліцензування економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) цієї діяльності; підстави, види й порядок застосування санкцій до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у випадках порушення ними вимог законодавства України; підстави, види та порядок застосування заходів України у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав або митних союзів. Також норми адміністративного права України встановлюють правові режими здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні для іноземних суб'єктів господарської діяльності, перелік товарів, експорт та імпорт яких заборонений в Україні, та спеціальні імпорتنі процедури тощо.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється тільки законами України, водночас Україна зобов'язана неухильно виконувати всі договори та свої зобов'язання в галузі міжнародних економічних відносин. Забороняється втручання суб'єктів владних повноважень у зовнішньоекономічну діяльність її суб'єктів у випадках, не передбачених законом, у тому числі шляхом видання підзаконних актів, які створюють для її здійснення умови, гірші від встановлених у законі; також забороняється регулювання зовнішньоекономічної діяльності актами й діями, прямо не передбаченими законом [3].

Адміністративно-правове регулювання здійснення зовнішньоекономічної діяльності досліджували такі вчені-адміністративісти України, як В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, А.І. Берлач, Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла-Тіунова, В.М. Гарашук, О.П. Гетманець, В.К. Гіжевський, Є.В. Додін, О.Т. Зима, Т.Є. Кагановська, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, В.Т. Комзюк, Б.А. Кормич, Т.М. Кравцова, О.С. Круцук, Ю.Д. Кунєв, П.С. Лютіков, С.А. Магда, Р.С. Мельник, А.С. Мостовий, В.П. Нагребельний, В.Я. Настюк, В.Ф. Опришко, Д.В. Приймаченко, В.В. Прокопенко, А.В. Рабінович, І.В. Розпутенко, О.Л. Соколенко, Ю.С. Шемшученко, М.Г. Шульга та інші [4].

Водночас адміністративно-правове регулювання здійснення експортно-імпорتنих операцій як складової частини зовнішньоекономічної діяльності в Україні недостатньо висвітлене в останніх

дослідженнях і публікаціях, тому розкриття теоретико-правових засад адміністративно-правового регулювання здійснення експортно-імпортних операцій є метою статті.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» експорт (експорт товарів) – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, у тому числі реекспорт товарів; імпорт (імпорт товарів) – це купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів із ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, у тому числі купівля товарів, призначених для власного споживання, установами й організаціями України, розташованими за її межами [3].

Відповідно до ст. 82 Митного кодексу України експорт – це вид митного режиму, відповідно до якого українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення. Імпорт – це вид митного режиму, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів та виконання всіх необхідних митних формальностей випускаються для вільного обігу на митній території України (ст. 74 Митного кодексу України) [5].

Таким чином, експортно-імпортними операціями в Україні є вид зовнішньоекономічної діяльності, продаж/купівля товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності з переміщенням цих товарів через митний кордон України.

Адміністративно-правове регулювання здійснення експортно-імпортних операцій – це правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі здійсненням експортно-імпортних операцій, за допомогою норм і правових засобів адміністративного права України.

Суб'єктами адміністративних правовідносин, які виникають під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні (зокрема, експортно-імпортних операцій), є фізичні особи, юридичні особи, Україна та інші держави в особі суб'єктів владних повноважень [3].

Особливості адміністративно-правового регулювання здійснення експортно-імпортних операцій в Україні є такими: 1) держава в особі суб'єктів владних повноважень бере активну участь у регулюванні експортно-імпортних операцій в Україні; 2) правове регулювання експортно-імпортних операцій є одночасним проявом внутрішньої політики в економічній сфері та зовнішньої політики України [6]; 3) адміністративно-правове регулювання цих відносин здійснюється системно (за допомогою як адміністративних, так і економічних засобів); 4) публічне адміністрування в цій сфері набуває правоустановчої, правовиконавчої та правоохоронної форми; 5) у цій сфері в одній із перших в Україні почали впроваджуватись принципи належного врядування; 6) правове регулювання здійснюється за допомогою матеріальних і процесуальних (процедурних) норм [7, с. 90; 8, с. 115].

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні (зокрема, експортно-імпортних операцій) вказує на те, що законодавство України містить досить багато обмежень, які не відповідають публічним інтересам, у державі не створено ефективні організаційно-правові умови для державної підтримки національного товаровиробника та розвитку експорту. Юридична й економічна науки продовжують перебувати в стані створення концепції ролі держави в регулюванні економіки України [9, с. 89].

На сьогодні правові засади здійснення експортно-імпортних операцій в Україні встановлюються нормами Конституції України [1], Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (який у роки здобуття Україною незалежності був прийнятий одним із перших) [3], Митного кодексу України [5], інших законів України та підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих уповноваженими суб'єктами владних повноважень.

Нормативно-правові акти, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність і відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [10].

Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні (зокрема, здійснення експортно-імпорتنих операцій) зазначені в Постанові Верховної Ради України «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII [11] та Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік» від 3 квітня 2017 р. № 275-р [12].

При цьому вчені-адміністративісти звертають увагу на те, що в Україні існує занадто велика кількість нормативно-правових актів, які регламентують здійснення зовнішньоекономічної діяльності [13, с. 25; 14, с. 146].

Крім національного законодавства України, порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності встановлюється нормами й правилами Світової організації торгівлі та правом Європейського Союзу, зобов'язання з дотримання яких наша держава вкотре підтвердила шляхом підписання й ратифікації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. [15].

З огляду на той факт, що правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється, крім законодавства України, також нормами міжнародного права, постає проблема відсутності сталої адміністративної та судової практики застосування міжнародних договорів України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, можна дійти висновку про те, що адміністративне право є провідною галуззю права, яка здійснює регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні (зокрема, здійснення експортно-імпорتنих операцій). Адміністративно-правове регулювання здійснення експортно-імпорتنих операцій можна визначити як різновид правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі здійсненням експортно-імпорتنих операцій, за допомогою норм та правових засобів адміністративного права України.

За результатами дослідження нами розроблено низку пропозицій щодо підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання здійснення експортно-імпорتنих операцій в Україні:

- 1) мають бути здійснені конкретні заходи, спрямовані на підвищення якості публічного адміністрування у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) з урахуванням зарубіжного досвіду має бути завершена адаптація вітчизняного законодавства до норм міжнародного права, створені адміністративний і судовий механізми їх застосування;
- 3) поглиблено співпрацю юристів та економістів;
- 4) створено механізм ефективного використання правових засобів захисту національного товаровиробника та розвитку експорту, передбачених нормами й правилами Світової організації торгівлі та правом Європейського Союзу;
- 5) потрібна кодифікація нормативно-правових актів, які регламентують порядок здійснення експортно-імпорتنих операцій в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – С. 15. – Ст. 2598.

2. Гриценко І.С. Загальне адміністративне право : [підручник] / І.С. Гриценко. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 565 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
4. Коломоєць Т.О. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : [довідник] / Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков. – К. : Ін Юре, 2015. – 352 с.
5. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 48. – Ст. 552.
6. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
7. Дабіжук В.І. Адміністративно-правові відносини у сфері експортної безпеки суб'єктів господарської діяльності / В.І. Дабіжук // Право і суспільство. – 2013. – № 5. – С. 88-93.
8. Домбровська С.М. Напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / С.М. Домбровська // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 114-119.
9. Омельченко А.В. Адміністративно-правові проблеми законодавчого закріплення засад зовнішньоекономічної політики України / А.В. Омельченко // Юридична Україна. Серія «Економіка і право». – 2013. – № 6. – С. 87-90.
10. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – Ст. 79.
11. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 32. – Ст. 1260.
12. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p>.
13. Кіян О.В. Межі адміністративно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О.В. Кіян // Митна справа. – 2014. – № 4 (94). – С. 21-26.
14. Скрябіна Д.С. Механізм державного регулювання інноваційних технологій у сфері зовнішньоекономічної діяльності / Д.С. Скрябіна // Право та державне управління. – 2015. – № 3 (20). – С. 145-150.
15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

REFERENCES

1. “The Constitution of Ukraine on August 28, 1996 № 254к/96-ВР”, *Ofitsiyinyi visnik Ukrainy*, 2010, no. 72/1, art. 2598.
2. Gritsenko, I.S. (2015), *Zagalne administratyvne pravo: pidruchnyk* [General administrative law: textbook], Yurincom Inter, Kyiv, Ukraine.
3. “On Foreign Economic Activities”: Law of Ukraine on April 16, 1991 № 959-XII, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1991, no. 29, art. 377.

4. Kolomoets, T.O. and Kolpakov, V.K. (2015), *Administratyvno-pravova osvita u personaliyah: dovidnyk* [Administrative-legal education in personalities: directory], In Yure, Kyiv, Ukraine.
5. “The Customs Code of Ukraine on March 13, 2012 № 4495-VI”, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2012, no. 48, art. 552.
6. “On the Principles of Domestic and Foreign Policy”: Law of Ukraine on July 1, 2010 № 2411-VI, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2010, no. 40, art. 527.
7. Dabizhuk, V.I. (2013), “Administrative-legal relations in the field of export security of economic entities”, *Pravo i suspilstvo*, no. 5, pp. 88–93.
8. Dombrovska, S.M. (2017), “Directions of state regulation of foreign economic activity in Ukraine”, *Visnik NUTZU. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, vol. 1 (6), pp. 114–119.
9. Omelchenko, A.V. (2013), “Administrative and legal problems of legislative consolidation of the principles of foreign economic policy of Ukraine”, *Yurydychna Ukraina. Ekonomika i pravo*, no. 6, pp. 87–90.
10. “On the Principles of Regulatory Policy in Economic Activity”: Law of Ukraine on September 11, 2003 № 1160-IV, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2004, no. 9, art. 79.
11. “On the Program of activity of the Cabinet of Ministers of Ukraine”: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine on April 14, 2016 № 1099-VIII, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2016, no. 32, art. 1260.
12. “On approval of the medium-term plan of the Government`s priority actions by 2020 and the Plan of priority actions of the Government in 2017”: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on April 3, 2017 № 275-p, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p> (access October 27, 2017).
13. Kyian, O.V. (2014), “Borders of administrative and legal regulation of foreign economic activity”, *Mytna sprava*, no. 4 (94), pp. 21–26.
14. Scriabina, D.S. (2015), “The mechanism of state regulation of innovative technologies in the field of foreign economic activity”, *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, no. 3 (20), pp. 145–150.
15. Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part on June 27, 2014, available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (access October 27, 2017).

УДК 342.564.4: 35.074.3

ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ, ДЕ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПОЗИВАЧЕМ Є СУБ'ЄКТ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Петришина М.Д., здобувач

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, Україна
hoslaw.nulau.edu.ua@mail.ru*

У статті досліджується компетенція діяльності адміністративного суду України, в основній частині розглянуті ключові питання та поняття адміністративного суду й суб'єкта владних повноважень, розглядається нормативно-правова база щодо цих понять, а також проблемні